

Stockholm den 12 maj 2020

Till: **Socialdepartementet**
s.registrator@regeringskansliet.se
victoria.davidsson@regeringskansliet.se
Diarienummer: S2020/04058/FS

Inspel till Socialdepartementet angående januariavtalets överenskommelse om att utreda möjligheterna för gårdsförsäljning av alkohol - Diarienummer: S2020/04058/FS

Sprit & Vinleverantörsföreningen ("SVL") ber att få lämna följande inspel.

SVL är en branschorganisation som grundades 1998 och representerar svenska dryckesföretag med både egen produktion och importverksamhet av vin och spritdrycker. Vi arbetar aktivt med frågor om alkoholpolitik, relationerna till Systembolaget samt frågor knutna till en sund dryckeskultur och hur våra produkter konsumeras. Vi har ett 50-tal medlemmar som säljer sina produkter till Systembolaget samt till företag med serveringstillstånd, främst hotell och restauranger. Tillsammans representerar våra medlemmar över 90 procent av det fasta sortimentet på Systembolaget.

SVL värnar den kontrollerade försäljningen av alkohol och Systembolagets detaljhandelsmonopol. Vi tycker att det är viktigt att detaljhandelsmonopolet får utvecklas på ett sätt som gör att det fortsätter att vara attraktivt och relevant som inköpskanal för konsumenter och distributionskanal för dryckesbranschen. I ljuset av detta inväntar SVL januariöverenskommelsens avisering om att en utredning om gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker ska genomföras under förutsättningen att Systembolagets monopol säkras.

SVL ser det som mycket viktigt och eftersträvansvärt att gårdsförsäljningsfrågan belyses på ett grundligt sätt både utifrån importörs- och producentperspektiven för en långsiktig och hållbar utveckling av branschen och näringen.

Då SVL representerar svenska dryckesföretag med både egen produktion och importverksamhet av vin och spritdrycker, ser vi det som viktigt att båda perspektiven belyses. På kommande sidor följer således inspel från både 1) Producentsektionen inom SVL och 2) importörsledets medlemmar i SVL.

Med vänliga hälsningar,
Anna De Geer
VD Sprit & Vinleverantörsföreningen
anna.degeer@svl.se

1. Kommentarer från Producentsektionen inom SVL

Inom SVL finns en producentsektion vars direkta medlemmar är stora och små producenter av spritdrycker och vin. Sektionens uppgift är att tillvarata och främja medlemmarnas gemensamma intressen i produktions- och exportfrågor på nationell och internationell nivå.

Alkoholproducenters ansvar

Vi producenter av alkoholhaltiga drycker i Sverige känner stort ansvar för både produktionen och konsumtionen. Våra drycker ska avnjutas i sociala sammanhang och inte i berusningssyfte. Det är drycker som knyter an till gamla svenska traditioner på mat- och dryckesområdet och utgör ofta en naturlig del vid högtider och andra festligheter. I Sverige tillverkas kvalitetsprodukter till höga kostnader, ofta på ett småskaligt och hantverksmässigt sätt under en rad regleringar och myndigheters tillstånd. De svenska produkterna blir förhållandevis dyra och är ett uttryck för ambitionen att dricka mindre, men bättre. Svenskproducerade viner och destillerade drycker tillhör nästan undantagsvis högprissortimentet på Systembolaget, vilket är den vanligaste försäljningskanalen.

Gårdsförsäljning är en naturlig del av utvecklingen

De flesta som producerar alkoholhaltiga drycker i Sverige är små företag med ett fåtal anställda. Oftast var det passionen till det småskaliga och genuina hantverket som startade igång verksamheten. Intresset av lokalproducerat har ökat starkt hos konsumenterna de senare åren och potentialen att utöka både produktion och verksamhet ökar i takt med efterfrågan. Intresset för den platsbundna produktionen är en internationell trend inom hela dryckesbranschen. Så har exempelvis antalet små destillerier ökat markant över hela världen de senaste åren. I USA finns idag över 2 100 destillerier mot bara ett 50-tal för 15 år sedan (enl. Forbes). Den största andelen av dessa är små sk craft destillerier som producerar whisky/gin. Begrepp som autenticitet, tradition och smak är vägledande. I Storbritannien har antalet destillerier fördubblats på fem år, och ökningen sker inom just craftsegmentet.

Många producenter har idag en betydande besöksverksamhet vilket lockar tusentals turister varje år. Ofta handlar det om rundvandring i destilleriet och provsmakning av genuina drycker men även om renodlad hotell- och restaurangverksamhet. När utländska besökare förväntar sig att kunna köpa med sig exklusiva flaskor som souvenirer direkt vid produktionen, blir ofta missnöjet stort. Att Sverige som det enda land inom EU inte tillåter försäljning av alkoholhaltiga drycker vid produktionsstället, anses både konstigt och leder inte sällan till irritation.

Turismens omsättning i Sverige har mer än fördubblats de senaste 20-åren men sannolikt kan den öka avsevärt om möjligheten till gårdsförsäljning tillåts, vilket även ses som ett naturligt steg i utvecklingen. Det ligger helt i linje med den nationella och regionala livsmedelsstrategier att stimulera ökad produktion och förädling av livsmedel. Gårdsförsäljning är en viktig pusselbit för att stimulera lokalt entreprenörskap kring mat och dryck.

Gårdsförsäljning påverkar inte folkhälsan

Om gårdsförsäljning införs i Sverige kommer det framför allt handla om förhållandevis dyra produkter som i begränsade mängder kan säljas som souvenirer till besökare vid produktionsstället. Att personer söker sig till en producent för att inhandla alkoholdrycker i berusningssynpunkt måste anses vara ytterst sällsynt. Den marginella ökningen av tillgängligheten i Sverige kommer knappast ha någon negativ inverkan på alkoholkonsumtionen. Denna slutsats kom även den senaste statliga utredningen om svensk alkoholproduktion och gårdsförsäljning (2010:98) fram till. Konsumtionstrenden för alkohol går nedåt, vilket visas av flera rapporter och utvärderingar. Svenska alkoholdrycker bidrar till att styra över konsumtionen från enklare till mer kvalitativa produkter.

Enligt Folkhälsomyndigheten har antalet stadigvarande serveringstillstånd fördubblas sedan tidigt 1990-tal, från cirka 6 500 – 13 000 tillstånd, utan att det har bidragit till en ökad alkoholkonsumtion. Sammantaget tycks den ökade tillgängligheten inte leda till en ökad efterfrågan på alkohol. Det är därför rimligt att anta att en begränsad gårdsförsäljning i sig inte kommer leda till en ökad alkoholkonsumtion i samhället.

Sjunkande alkoholkonsumtion

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, konstaterar i sina rapporter att alkoholkonsumtionen sjunker år efter år, i synnerhet bland unga. Detta trots liberalisering av marknaden med ändrade införselkvoter, lördagsöppet på Systembolaget och beställning via nätet och hemkörning. Därutöver bör även den ökade möjligheten till e-handel från olika vin- och spritimportörer läggas till, vilket idag utgör en allt större del av konsumtionen. Enligt Socialstyrelsen har den alkoholrelaterade dödligheten minskat den senaste tioårsperioden, även om trenden är tämligen oförändrad sett tjugo år tillbaka.

Svenskproducerade alkoholhaltiga drycker står också för en mycket liten del av den totala alkoholkonsumtionen i Sverige. De småskaliga svenska producenternas hela produktionsvolym bedömas uppgå till endast någon procent av Systembolagets försäljning. Försäljningen av svenskt vin uppgår endast till cirka 5 promille av monopolets totala vinförsäljning.

Vi ser fram emot en konstruktiv utredning som kan balansera en sammanhållen alkoholpolitik med en framtida gårdsförsäljning.

Thomas Larsson, High Coast Whisky
thomas.larsson@highcoastwhisky.se

2. Inspel från importörsledet Medlemmar i SVL

SVL värnar kontrollerad försäljning och Systembolagets ställning. SVL som organisation, samt dess medlemmar, känner stor stolthet över vår dryckesnäring och de senaste årens fina utveckling, inte minst i småskalig svensk produktion. Vi har under senaste åren sett etablering av flertal nya aktörer och förbättrad kvalitet. Utvecklingen har skett i linje med internationella trender och är ett resultat av drivna entreprenörer, ökad kunskap och intresse. Systembolagets riktade sortiment "lokalt & småskaligt" har sannolikt också varit en bidragande katalysator.

Gårdförsäljningsfrågans komplexitet

Gårdförsäljning är en komplex fråga där hänsyn måste tas till EU-rättsliga aspekter om inte ett införande ska riskera monopolets ställning. Utifrån tidigare utredningar och prövningar i EU-domstolen kan noteras att detaljhandelsmonopolets ställning vilar på två ben; skydd av folkhälsa samt likabehandling av ursprung. En ansats att möjliggöra gårdförsäljning - utan att riskera detaljhandelsmonopolet - måste därmed vara juridiskt "vattentät". En reform kommer sannolikt utmanas och medföra ny prövning vid EU-domstolen.

Ett införande av generell gårdförsäljning, omfattandes svenskproducerad öl, vin och sprit riskerar detaljhandelsmonopolets ställning då det innebär gynnande särbehandling av svenska producenter, och därmed avsteg från principen om likabehandling av ursprung. Med sådan gårdförsäljning skulle svenska producenter av öl, vin och sprit ges en kompletterande fysisk försäljningskanal utöver Systembolaget, samt möjlighet till annan prissättning (inklusive priserbudanden) och en varupresentation i butik som inte är möjlig för utländska producenter.

För att garantera likabehandling torde konsekvensen därmed vara att erbjuda utländska producenter samma möjlighet till direktförsäljning i egen butik. En ordning vi uppfattar lagstiftaren inte önskar.

Ekonomiforskaren David Sundén har i sin rapport och debattartikel också berört gårdförsäljningens utmaningar med bedömningen att det kommer leda till "oreglerad" avreglering, varför den som reform inte är önskvärd. Liknande inspel kring gårdförsäljningens juridiska komplexitet, begränsningar och risker har framförts av lektor Jörgen Hettne samt professor Ulf Bernitz.

Det finska exemplet- väsensskild den svenska

I Finland har man sökt lösa frågan om likabehandling med att enbart omfatta småskalig produktion av kategorier som saknar kommersiell utländsk motsvarighet. Tillåtande av gårdförsäljning utgjorde ett kulturhistoriskt främjande krav som del av den finska medlemskapsförhandlingen. Syftet var att skydda för Finland unika dryckeskategorier som kvass och annat traditionellt dryckeshantverk på nordliga frukter och bär. Åtgärden saknade näringspolitiska förtecken. I samband med 2018 års liberalisering av den finska detaljhandelsmarknaden för alkohol, och dess höjning av alkoholgränser, utökades den finska gårdförsäljningen till att omfatta småskalig produktion av starköl. Denna utökade gårdförsäljning har ännu inte utmanats eller prövats, sannolikt då utländska producenter av starköl och alkohol redan ges kompletterande försäljningskanal utöver Alko.

Reformer för levande landsbygd, utvecklad besöksnäring och småskalig dryckesproduktion

I ljuset av gårdförsäljningsfrågans komplexitet, och målsättningen att få landsbygden att leva, rekommenderas utredningen med fördel att breddas och titta på alternativa sätt att stärka svensk dryckesproduktion och lokal besöksnäring. Inte minst om syftet är att öka attraktiviteten och aktiviteten i glesbygd. Faktum är att merparten av svenska, småskaliga, dryckesproducenter finns i tätort. Eller på platser med redan välutvecklad besöksnäring.

En förenkling av tillstånd och regler kring produktion skulle minska trösklarna för entreprenörer att starta upp verksamhet. Ändringar av regler kring utskänkningstillstånd kan också vara intressant för att underlätta servering vid produktionsplatsen och öka attraktiviteten till den redan idag tillåtna besöksverksamheten.

En synnerligen enkel reform skulle vara nationella riktlinjer för smakprov, harmoniserade med EU. Idag ligger beslut kring detta hos kommunala tjänstemän, vilket har lett till att volymer för vad som anses som smakprov varierar från kommun till kommun. Ett smakprov motsvarande en servering - att konsumera på plats - utgör standard internationellt och även del av den förväntan som finns hos besökande utländska turister.

Den svenska alkoholskatten skulle också kunna ses över. De svenska alkoholskatterna hör till världens högsta. Den höga alkoholskatten främjar införsel och smuggling av betydande volymer, samt gör det svårt för småskaliga producenter att återinvestera eventuell vinst i verksamheten, och därmed kunna växa. Inte minst för att underlätta internationell expansion. Det finns redan idag EU-rättsliga möjligheter att undanta, alternativt reducera, skatten på de första producerade/sålda volymerna. En sådan reform skulle vara likabehandlande, men framförallt ha betydelse för småskaliga producenter.

Möjligheter till fortsatt utveckling av detaljhandelsmonopolet

SVL uppfattar detaljhandelsmonopolet som överlag välfungerande men ser möjligheter till fortsatt modernisering och utveckling. SVL välkomnar reformen med nationell hemleverans och ser stor potential i konsumentnära e-handel i Systembolagets regi. Vi ser att fortsatt utveckling på detta område skulle bidra mycket för småskaliga producenters tillgänglighet till konsument och tillväxten av sortimentet lokalt & småskaligt i sin helhet. För att underlätta för utländska besökare skulle ett system av "pick-up points"/ombud vid våra internationella hamnar och flygplatser kunna vara ett sätt att öka tillgänglighet för upphämtning av småskaligt producerade produkter innan hemresa. Slutligen skulle detaljhandelsmonopolets funktion stärkas med fler lagerdepåer spridda över landet, helst i geografisk närhet av både konsumenter och existerande produktionskluster.

Mikael Sundström, Vivagruppen
mikael.sundstrom@vivagroup.se